

केन्द्रीय माध्यमिक शिक्षा बोर्ड मूल्याङ्कन प्रक्रिया

अप्रैल-सितम्बर (2010) प्रथमं सत्रम्

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) 122

दशमी कक्षा

सततं व्यापकम् मूल्याङ्कनम् (प्रथमं सत्रम्)

1. (i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 1 - 10% 20%
- (ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 10%
2. संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 20%
(Summative Assessment-2)
1. रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, गतिविधयः, गृहकार्यम् कक्षाकार्याणि।
2. संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (सितम्बरमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति-
 'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम् (8)
 'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम् (16)
 'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (24)
 'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम् (32)

खण्डानुसारं विषयाः मूल्याभारः च

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः	प्रश्नसंख्याः	मूल्यभारः
	अपठित-अवबोधनम्			
'क'	पठनावबोधनम्	बहुविकल्पात्मकाः (MCQ)		8
(i)	एकः अनुच्छेदः	लघूत्तरात्मकाः (SA)		
पूर्णभारः				8
'ख'	रचनात्मक-कार्यम्			
(i)	अनौपचारिकपत्रम्	निबन्धात्मकाः	1	8
(ii)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम् वा		1	8
पूर्णभारः				16
'ग'	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्			
(i)	सन्धिकार्यम्	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	4
(ii)	समासः	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	4
(iii)	प्रत्ययाः	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	4
(iv)	अव्ययपदानि	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	4

(v)	वाच्यपरिवर्तनम्	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	4
(vi)	समयलेखनम्	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	4
पूर्णभारः				24
‘घ’	पठित-अवबोधनम्			
(i)	गद्यांश-पद्यांश-नाट्यांशाः	ब.वि./ल.उ.	1	12
(ii)	भावावबोधनम्	ब.वि./ल.उ.	1	4
(iii)	श्लोकान्वयः	बहुविकल्पात्मकाः (MCQ)	1	4
(iv)	प्रश्न-निर्माणम्	लघूत्तरात्मकाः	1	4
(v)	कथाक्रमः	निबन्धात्मकाः	1	4
(vi)	शब्दार्थमेलनम्	बहुविकल्पात्मकाः	1	4
पूर्णभारः				32

सम्पूर्णभारः 80

टिप्पणी-प्रश्नपत्रम् अशीति-अङ्कानां भविष्यति

संस्कृतस्य प्रथमसत्रस्य पाठ्यक्रमः

कक्षा – दशमी

अवधि:—अप्रैल—सितम्बर 2010

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड—122

(i) रचनात्मक—मूल्याङ्कनम् 20%
(Formative Assessment)

(iii) रचनात्मक—मूल्याङ्कनम् 1 – 10%

(iv) रचनात्मक—मूल्याङ्कनम् 2 – 10%

(Formative 1 10%)

(Formative 2 10%)

आधारभूत—अधिगम—गतिविधयः

कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः

परियोजनाकार्यम्

कक्षाकार्यम्

गृहकार्यम्

पाठ्यसहगामिक्रियाः

(आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य)

श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः

गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)

लेखनकार्यम् — सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्,

निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्

भाषणप्रतियोगिता

अन्त्याक्षरी

शब्दसंग्रह

शब्दकोशनिर्माणम् — (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तुनां नामानि)

अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः

समाचार—श्रवणम्—वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)

भाषाक्रीडाः

सान्द्रमुद्रिका—श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)

सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेखसंग्रहः

पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका।

वाक्यपूर्तिः

दैनिक-व्यवहार-वाक्य- संग्रहः

प्रातः कालीनसभा
अवलोकनीयानि तत्त्वानि

उच्चारणम्

गति-यति-लय-भावभंगिमा

आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)

अवबोधनम्

समुचितशब्दप्रयोगः

विरामचिह्नप्रयोगः

वर्तनीविन्यासः

आत्मविश्वासः

संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)

(2)	संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्	40%	80 अङ्काः
	(Summative Assessment)	40%	

‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्) (8)

(एकः गद्यात्मकः खण्डः)

70-80 शब्दपरिमितः गद्यांशः (सरलकथा, वर्णनम् वा) (4)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्
- अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम् (MCQ)

भाषिककार्याय तत्त्वानि (4)

- वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्
- कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः
- विशेषण-विशेष्य-चयनम्
- सर्वनामप्रयोगः
- पर्याय-विलोमपद-चयनम्

‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम् 16अङ्काः

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

(i) सङ्केताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम् (8)

(ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा (8)

‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 24 अङ्काः

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

सन्धिकार्यम् (4)

स्वरसन्धिः – दीर्घः, गुणः, वृद्धिः

व्यञ्जनसन्धिः – परसवर्ण, छत्वं, तुकागमः

विसर्गसन्धिः – विसर्गस्य उत्वं, रत्वम्

समासः (4)

तत्पुरुषः (विभक्तिः, नञ्, उपपदः)

कर्मधारयः

द्विगुः

प्रत्ययाः (4)

कृदन्ताः – तव्यत्, अनीयर्

तद्धिताः – मतुप्, इन्, ठक्

अव्ययपदानि (4)

अपि, इव, उच्चैः, एव, नूनम्, पुरा, इतस्ततः अत्र-तत्र, इदानीम्, यथा-तथा, विना, सहसा, अधुना, वृथा, शनैः

3. वाच्यपरिवर्तनम् (केवलं लट्लकारे) (4)

घटिकाचित्रसाहाय्येन अङ्कानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्

(सामान्य- सपाद- सार्ध- पादोन) (4)

‘घ’ खण्डः (पठित-अवबोधनम्)

32 अङ्का

(मणिका (प्रथमः भागः) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य)

1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (12)

(iii) गद्यांशः (ii) पद्यांशः (iii) नाट्यांशः

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।

भाषिककार्यम्।(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

2. भावावबोधनम् (4)

3. एकस्य श्लोकस्य अन्वयः (4)

(रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)

4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिकृत्य प्रश्नानां निर्माणम्। (4)

5. कथाक्रमसंयोजनम् (4)

(क्रमरहित-वाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)

6. शब्दार्थाः (4)

(सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा)

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

पाठानां नामानि (पुस्तकम्-मणिका (संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) (नवमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	वाङ्मयं तपः
द्वितीयः पाठः	आज्ञा गुरुणां ह्यविचारणीया
तृतीयः पाठः	किं किम् उपादेयम्
चतुर्थः पाठः	नास्ति त्यागसमं सुखम्
पञ्चमः पाठः	अभ्यासवशगं मनः

टिप्पणी – उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

पाठ्यपुस्तके

- (i) मणिका (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)
- (ii) मणिका (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)

टिप्पणी- प्रश्नपत्रम् अशीति-अङ्कानाम् भविष्यति

केन्द्रीय माध्यमिक शिक्षा बोर्ड मूल्याङ्कन प्रक्रिया

अक्टूबर-मार्च (2010) द्वितीय सत्रम्

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) 122

दशमी कक्षा

सततं व्यापकम् मूल्याङ्कनम् (द्वितीयं सत्रम्)

1. (i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 3 - 10% 20%
(Formative Assessment-3)
- (ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 4 - 10%
2. संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 40%
(Summative Assessment-2)
1. रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, संस्कृत गतिविधयः, प्रायोजनात्मकं कार्यं, कक्षाकार्याणि, गृहकार्यं च ।
2. संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (मार्चमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति—
 'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम् (12)
 'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम् (12)
 'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (28)
 'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम् (28)

खण्डानुसारं विषयाः मूल्याभारः च

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः	प्रश्नसंख्याः	मूल्याभारः
'क'	अपठित-अवबोधनम्			(12)
	अपठित-अवबोधनम्	बहुविकल्पात्मकाः (MCQ)		8
(ii)	एकः अनुच्छेदः (80-100 शब्दाः)	लघूत्तरात्मकाः (SA)		4
पूर्णभारः				12
'ख'	रचनात्मक-कार्यम्			(12)
(i)	अनौपचारिकं पत्रम्	निबन्धात्मकाः	1	4
(ii)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम् वा	निबन्धात्मकाः	1	8
पूर्णभारः				12
'ग'	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्			(28)
(i)	सन्धिः	लघूत्तरात्मकः	1	4
(ii)	समासः	बहुविकल्पात्मकाः	1	6

(ii)	प्रत्ययाः	ब.वि./ल.	1	4
(iv)	अव्ययपदानि	लघूत्तरात्मकः	1	6
(v)	सङ्ख्या	लघूत्तरात्मकः /ब.वि.	1	4
(vi)	संशोधनकार्यम्	ब.वि.	1	4
कुलभारः				28
‘घ’	पठित-अवबोधनम्			(28)
(i)	गद्यांश-पद्यांश-नाट्यांशः	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः	1	12
(ii)	भावावबोधनम्	बहुविकल्पात्मकाः	1	2
(iii)	श्लोकान्वयः	बहुविकल्पात्मकाः (MCQ)	1	4
(iv)	प्रश्न-निर्माणम्	लघूत्तरात्मकाः	1	4
(v)	कथाक्रमः	निबंधात्मकाः	1	4
(vi)	शब्दार्थमेलनम्	बहुविकल्पात्मकाः	1	2
कुलभारः				28

सम्पूर्णभारः 80

संस्कृतस्य द्वितीयसत्रस्य पाठ्यक्रमः

कक्षा – दशमी

अवधि:—अक्तूबर - मार्च 2010

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड-122

रचनात्मक-मूल्याङ्कनम्

20%

(Formative Assessment)

(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 3 - 10%

(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 4 - 10%

(Formative 3 10%)

(Formative 4 10%)

आधारभूत-अधिगम-गतिविधयः

कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः

परियोजनाकार्यम्

कक्षाकार्यम्

गृहकार्यम्

पाठ्यसहगामिक्रियाः

(आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य)

श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः

गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)

लेखनकार्यम् — सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्,

निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्

भाषणप्रतियोगिता

अन्त्याक्षरी

शब्दसंग्रह

शब्दकोशनिर्माणम् — (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तूनां नामानि)

अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः

समाचार-श्रवणम्-वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)

भाषाक्रीडाः

सान्द्रमुद्रिका-श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)

सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेखसंग्रहः

पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका।

वाक्यपूर्तिः

दैनिक-व्यवहार-वाक्य- संग्रहः

प्रातः कालीनसभा

अवलोकनीयानि तत्त्वानि

उच्चारणम्

गति-यति-लय-भावभंगिमा

आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)

अवबोधनम्

समुचितशब्दप्रयोगः

विरामचिह्नप्रयोगः

वर्तनीविन्यासः

आत्मविश्वासः

संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)

(2) संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम् 40%
(Summative Assessment) 40%

80 अङ्काः

‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्)

(12)

(एकः गद्यात्मकः खण्डः)

80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः (सरलकथा वर्णनम् वा)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्
 - अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम् (MCQ)
- समुचित शीर्षकप्रदानम्

(8)

भाषिककार्याय तत्त्वानि

4 अङ्काः

- वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्
- कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः
- विशेषण-विशेष्य-चयनम्
- सर्वनामप्रयोगः
- पर्याय-विलोमपद-चयनम्

‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम्

12 अङ्काः

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

(i) सङ्केताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम्

(4)

(ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा

(8)

‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

28 अङ्काः

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

1. सन्धिकार्यम्

(4)

(i) स्वरसन्धिः – यण्, अयादिः, पूर्वरूपम्

- (ii) व्यञ्जनसन्धिः – मोऽनुस्वारः, वर्गीयप्रथमाक्षराणां तृतीयवर्षपरिवर्तनम्, प्रथमवर्णस्य पञ्चमवर्णे परिवर्तनम्
- (iii) विसर्गसन्धिः – विसर्गस्य लोपः, विसर्गस्थाने स् श् ष्
2. समासः (वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः विग्रहपदानां च समासः) (6)
- (i) द्वन्द्वः
- (ii) बहुव्रीहिः समानाधिकरणम्
- (iii) अव्ययीभावः (अन्, उप, सह, निर्, प्रति, यथा)
3. प्रत्ययाः (4)
- कृदन्ताः – शतृ, शानच्
- तद्धिताः – त्व, तल्
- स्त्रीप्रत्ययौ – टाप् डीप्
4. अव्ययपदानि (6)
- इति, कदा, कुतः, मा, यत्, यत्र-कुत्र, सम्प्रति, यदा-कदा, यावत्, श्वः, ह्यः, बहिः, कदापि, किमर्थम् ।
5. सङ्ख्या एकतः पञ्चपर्यन्तं वाक्यप्रयोगः। एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम् (4)
6. वचन – लिङ्ग – पुरुष – लकार- दृष्ट्या संशोधनम् (4)

‘घ’ खण्डः (पठित-अवबोधनम्)

28 अङ्का

- (मणिका (द्वितीयः भागः) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य)
1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (12)
- (iv) गद्यांशः (ii) पद्यांशः (iii) नाट्यांशः
- प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।
- भाषिककार्यम्। (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)
2. भावावबोधनम् (2)
3. द्वयोः श्लोकयोः अन्वयः (4)
- (रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)
4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिकृत्य चतुर्णां प्रश्नानां निर्माणम् । (4)
5. कथाक्रमसंयोजनम् (4)
- (क्रमरहित-अष्टवाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)
5. शब्दार्थाः (चतुर्णाम्) (2)
- (सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा)
- (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

पाठानां नामानि (पुस्तकम्-मणिका (संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) (दशमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
षष्ठः पाठः	साधुवृत्तिं समाचरेत्
सप्तमः पाठः	रमणीया हि सृष्टिरेषा
अष्टमः पाठः	तिरुक्कुरल् – सूक्ति – सौरभम्
नवमः पाठः	राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि
दशमः पाठः	सुस्वागतं भो ! अरुणाचलेऽस्मिन्
एकादशः पाठः	कालोऽहम्

टिप्पणी – उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

पाठ्यपुस्तके

- (i) मणिका (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)
- (ii) मणिका (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)